

436-89); particularment en les dues primeres parts (des de Terenci a Quintilià, pp. 436-49, «*figura* com a profecia de la realitat, en els Pares de l'Església», pp. 450-63), que ens expliquen les nocions de 'fet simbòlic' i 'imatge santa', que veiem en els passatges anteriors. També l'acc. de 'concepte' en què el veiem usat en alguns textos del S. xv, especialment un doc. polític de 1460 (*CoDoACA* xxii, 75, *DAG.*), i JoMartorell: «Seria estat per poca contentació que tingau de mi? —Tot lo contrari és del que dius —dix la Emperadriu—, car ans me és aumentada la voluntat, per ço com en lo principi te tenia en *figura* de bo, ara de molt millor e més valent» (Ag. III, 154). Com a denominació d'un gravat inclòs en un llibre (*la figura d'un peu romà* ---), OPou (*ThPu.*, 78).

DERIV.: *Figurar*: *figurat* per 'representat en dibuix' (S. xv, *DAG.*), «aquest diu se troba en Roma --- *figurat* en una pedra», OPou (*ThPu.*, 78), i amb l'acc. 'ornat amb figures' en el *Libre de Saviesa* atribuït a Jaume I (S. xiv?, *DAG.*). *Figurar-se* en el S. xix 'imaginar-se': «la bona montanyesa s'havia *figurat* lo tripijoc en què 's veuria de moment aquella família», Noller (*Pap.*, 180); «se *figurava* que 'ls amors de la Lena ab en Luúis havien sigut un foc de palla que ni caliu dextaria», Bosch de la Tri. (*Lena*, 230).

Acc. en què predomina, i ben segur és molt millor, la variant *afigurar-se*, ja usada per Verdager: «*m'afiguri* veure als Atlants alçapremar aquelles roques y esculls» en el pròleg de l'*Atl.* (p. xiv); «no us podeu *afigurar* quant desitjo tornar a Barcelona» escrivia Fabra a Coromines des del seu exili de Bilbao, en una carta del 27-1-1908 agraint-li les gestions que feia aquest perquè el seu savi amic pogués establir-s'hi. D'altra banda *afigurar* tr. té així mateix el sentit de 'albirar, percebre visualment amb esforç o de molt lluny', que ja veiem el 1601, en el *Dieteri* de Jer. Pujades (I, 398, context en *PALET*); «un petit òvul sobre del portal de la iglésia que comunica la claror al cor, ahont hi ha un petit orga que tot just se *afigura*», B. de Maldà (*Excursions*, p. 72); «la llambreganta ullada de fera monstruosa / --- lo còpsa son ample coll obert / --- / y monstres *afigura* llavors més espantables, / que a rues pernabaten y jugan al entorn, / llurs boques de caverna badant insondejables / ---», *Atl.* (vi, 68a, estrofa nova de 1877); *afigurable*; *afiguració*; *afigurator*. *Prefigurar*; *prefiguració*. *Refigurar*.

Figurable. *Figuració*. *Figural*. *Figurant*; *figurança*. *Figuratiu* [S. xv], *figurativament* [fi S. xiv, *Testament de B. Serradell*, *DAG.*; *AntCanals*]. *Figurer*. *Figureta* [Belv.]: «semblavan dues *figuretes* d'estampa: jo veyia 'ls seus rostres emmirallats dins de l'aygua», EmVilanova (*Del meu tros*, 113). *Figuri* [Lab. 1839]. *Figuriat*; *figurisme*.

Configurar [Belv. 1803]; *configuració* [id.]; *configurat* [id.].

Desfigurar, *desfigurat* [Jaume I]: «trasnuytaren e passaren Leyda, en semblança que altres hòmens eren, e *desfigurats* de vesteduras» (Ag., 21); *desfigurar* («deformo, deturpo»; -*urat*: «deformatus, deformis», *DTo*. 1647); *desfigurament* [Lacav.]; «ya veig la dols' amor,

/ tota *desfigurada*, sense lley de coló», MilàF (*Roman-cerillo*, 304.14), «ay, mans, qui us ha vist y us veu: / heu quedat *desfigurades*» en un romanç religiós, recollit a Agramunt, MilàF (*Romillo.*, 12.36); igual en la versió C, del Penedès (ja en l'ed. de 1853) i en moltes altres de les deu recollides. *Desfigurable*. *Desfiguració*. *Desfigurator*. *Desfigurant*.

Transfigurar-se [fi S. XIII, *VidesR*]: «En aquel mesex dia que El resuscità, --- la viii^a vegada aparec als discipols en lo Mont de Tabor --- per so car en aquel mont se *transfigurà*» (f° 91r1), *transfiguració*, *transfigurable*, *transfigurisme*.

FIL, del ll. FĪLUM id. □ 1.ª doc.: docs. del S. XIII.

«Peça dels masts e dels mocellets --- quintar del *fil* de cànem: 1 dr. de corredures; lo quintar d'estopa --- flassades ---» en la tarifa dels corredors de Bna. de 1271 (*EntreDL* I, 158.59); «--- nulla exàrcia obra da de cànem --- si donchs no ere en *fil* a obrar» en un ordonament barceloní de 1252; «la fortuna --- era tan gran que tota la mar n'anava en sang --- e en alba de dia fo en Boca de Far, e --- pensà d'entrar, ab los artimons bords que havi' aferrats; e con les galees del duc les veeren --- volgren levar los ferres e no pogren; e axí les deu galees, ab frare Roger, entraren en Mesina salvament e segura, mas no hi hac negun qui hagüés *fil* exut», Muntaner (*Cròn.*, § 196; Casac. VI, 13.23).

Fil d'or 'cabell ros intens': «volen que hom pens que elles hagen moltes coses que natura no-ls ha donat --- e desitjants que llurs cabells negres sien semblants a *fil* d'aur, moltes vegades ab sofre, sovent ab aigues, sabons e lexius --- converteixen aquells en la color que desigen», BMetge (*Somni* III, *NCL.*, 108.21); en expressió poètica, ponderadora: «y obrint lo llibre immens de sa memòria, / descabellà'l *fil* d'or d'aquesta història, / de perles d'occident, pur *enfilay* / ---», *Atl.* (*Introd.*, p. 36). «Ligà-s lo dit ab un *fil* fort, e lo dit inflà-s, e ab una agulla punxà-s lo dit, e prestament n'exí sanc», JoMartorell (Ag. II, 194); «emparament una gran sala de molt bells draps de ras, tots obrats d'or, de seda e de *fil* d'argent de molt gran stima», «tenien endret dels ulls una gran tovallola de *fil* de seda ben clara», id. (Ag. I, 81, 193).

No entrarem en els noms de les varietats expressats amb diversos complements; en el sentit de 'fil d'enfilat, cordonet' deu ser tan antic com els altres («lo *fil*: linea, ligula», OPou (*ThPu.*, 7); entre els pescadors hi ha moltes varietats d'aquestes, entre elles, tinc anotats, del Maresme Est, *el fil* dels filats o xarxes, *el fil d'armar* (cf. *tressa*), *el fil d'empalmar*, etc. (Sant Pol de Mar, 1924-35); potser no és de gaires comarques, *fil*s per als filaments prims amb què s'enrosca la vinya (cast. *zarcillos*), que tinc anotada del Priorat (Porrera, Poboleda, Gratallops, 1936) i que *AlcM* (§ 5c) assenyala ja en el *L. de Medicines Particulars* d'Ibn Wáfid (S. xiv). *El fil de la serra* per a 'la línia de carena', ja usat per Verdager: «si vols volar pel cel tindràs mos somnis, / si pel *fil* de la serra, ma carrossa» (cf. *AlcM*, § 6c); l'he sentit a bastants llocs,